

VALERIJA JUDINA / 27. 11. 2024

Osobní fond Ivana Passera

V Národním filmovém archivu (dále jen NFA) je zpracován nový osobní fond, a to režiséra a scenáristy Ivana Passera (10. 7. 1933, Praha – 9. 1. 2020, Reno, USA). Archivní materiál se do NFA dostal po jeho smrti na základě darovací smlouvy s jeho manželkou. Ještě toho roku v listopadu se pozůstalost přesunula z Los Angeles ve Spojených státech do Prahy.

Třicet čtyři došlých krabic se začalo ihned procházet a zpracovávat. Přičemž multiplikáty časopisů, knihy a scénáře s Ivanem Passerem nesouvisející a bez jeho poznámek byly předány do Knihovny NFA, kde jsou po objednání k nahlédnutí.^[1] Audiovizuální archiválie jako kazety, DVD a další se přesunuly do depozitáře Oddělení filmových sbírek k uložení a postupnému zpracování a digitalizaci. Zbytek pozůstalosti byl zpracován do osobního fondu Ivana Passera.

NFA, Passer, ref. ozn. 5/1//1 Rodina, přátele, portréty Ivana Passera

Jeho velkou část tvoří materiály z doby po Passerově odchodu z Československa na počátku roku 1969. Složka podkladů k imigraci do USA^[2] nám tak může nastínit, jak tento proces probíhal. Celní a devizová doložka dokládá, že Passer opustil Československo s jedním kožichem a stokorunou za účelem „služební cesty.“ V roce 1970 si dopisoval s ředitelem Československého Filmexportu (dále jen FEX) Jiřím Rybínem o tom, že odešel do zahraničí pracovat a – i když jeho dva napsané scénáře nebyly přijaty – v roce 1970 už pracoval na filmu. Zároveň řediteli FEXu vyvracel pomluvy, že by se neplánoval do Československa vrátit. Rybín nakonec nedostal od Passera požadované vysvětlení o jeho pobytu v zahraničí, a proto mu odmítl prodloužit výjezdní doložku a vyžádal si jeho návrat do konce roku 1970. V té době však začal Passer jednat s americkými úřady o udělení trvalého pobytu. Ten ovšem získal až v roce 1972.

Passerova režisérská kariéra pokračovala i v USA a v osobním fondu nalezneme materiály ke všem jeho americkým filmům.^[3] Můžeme se tak setkat například s

pracovními fotografiemi z natáčení a ze zákulisí, různými verzemi scénářů s poznámkami, podklady, jako jsou denní plány natáčení, rozpisy scén a podobně. Častý je také materiál castingový nebo rešeršní – ať už k lokacím či tématům. Další informace o tvorbě může dodat korespondence, která v některých případech dokumentuje i období po dokončení filmů. V pozůstalosti najdeme rovněž výstřižky ohlasů na jednotlivé snímky.

Výjimečný pohled na vznik filmu *Stalin* (1992) nabízí povídka Anne Head (Passer) *To Moscow for „Stalin“*^[4], která zachycuje období od obdržení nabídky na režii po poslední natáčecí den. Kromě procesu natáčení lze také pozorovat atmosféru rozpadajícího se Sovětského svazu. V podobně koncipovaném textu popsal jeden člen štábu práce na posledním Passerově snímku *Nomád* (Nomad, 2005) – od příjezdu do Kazachstánu až po konec angažmá pro Passera i celý jeho tým.^[5] Film totiž odkoupila jiná produkční společnost a dokončil ho jiný režisér.^[6] K *Nomádu* jsou dochovány pozoruhodné fotografie kazašských maleb, ale také kopie storyboardu a další návrhy vizuální stránky filmu.^[7]

Velké množství dokumentů získal NFA k nedokončenému filmu *Hattiino krásné dítě* (Pretty Hattie's Baby, 1991).^[8] Umožňuje nám to vytvořit si podrobnější představu o jeho výrobě a také o okolnostech ukončení celého projektu, což nastiňují čtyři díly zápisu z arbitrážního soudu^[9] a dochovaná korespondence.

Kromě realizovaných filmů prošlo Passerovi pod rukama velké množství synopsí, námětů, filmových povídek a scénářů, které se nedostaly do fáze výroby a žádný film podle nich nebyl natočen.^[10] U některých projektů se dochoval pouze námět, někde se do fondu uložil propracovanější materiál jako např. rozsáhlé rešerše, plán produkce nebo rozpočet. V každém případě se nám díky tomu odhalil pohled na to, jaké nabídky československý režisér v USA dostával; v některých případech díla okomentoval nebo opatřil návrhy na vylepšení.

To lze ostatně nalézt i ve velkém množství poznámkových sešitů,^[11] které kromě myšlenek týkajících se různých filmových projektů dokládají také plány a postoje v osobním životě. Passerovo soukromí ještě více přibližují dopisy a fotografie,^[12] které nám umožňují nahlédnout, v jakých společenských kruzích se pohyboval. V neposlední řadě poslouží ke studiu Passerovy osobnosti sekce inventáře Zájmy,^[13] jejímž

prostřednictvím se dozvíme o filmařově zálibě v golfu, ale i v hazardních hrách.

Zároveň se také zajímal o investování a sbíral známky.

NFA, Passer, ref. ozn. 1/6/2//4 Golfové kartičky

Ivan Passer se do Československa už natrvalo nevrátil. Podnikl však řadu návštěv, což dokládají složky Návštěvy Prahy.^[14] Můžeme tak sledovat, co během svých cest řešil, s kým se potkal a co ho zaujalo.

V neposlední řadě stojí za zmínku také předměty zaslané do NFA spolu s pozůstalostí. Jedná se o čtyři číše, svíce a tři klobouky; u všech není zcela jasné, zda je Passer užíval v osobním životě, nebo jde o rekvizity z natáčení. Jedině u položky Nůž se zdá pravděpodobné, že se používala při natáčení (zřejmě filmu *Nomád*).^[15]

Ne všechny materiály lze badatelsky využívat, neboť část archiválií je mladší třiceti let^[16] nebo obsahuje osobní údaje žijících osob^[17] (jednotlivá omezení jsou uvedena v

poznámkách inventáře). I přesto tento fond o sedmdesáti šesti kartonech, třech krabicích, jednom tubusu a jedněch deskách představuje rozsáhlý zdroj informací o osobnosti Ivana Passera, ale také o dalších souvisejících tématech, jakými jsou československá emigrace do USA nebo filmová produkce v druhé polovině dvacátého a na počátku jednadvacátého století ve Spojených státech a v Evropě.

Poznámky:

[1] Více informací zde: <https://nfa.cz/cs/sluzby/badani/knihovna>.

[2] Národní filmový archiv (dále NFA), fond Ivan Passer, ref. ozn. 1/4/1//2 Složka vytvořená původcem – podklady k imigraci do USA.

[3] Tamtéž, ref. ozn. 3/1 Podklady k jednotlivým realizovaným filmům.

[4] Tamtéž, ref. ozn. 3/1//9/7 Povídka Anne Head (Passer), To Moscow For „Stalin“ o natáčení filmu.

[5] Tamtéž, ref. ozn. 3/1//14/12 Zápisník z natáčení.

[6] Jiří Voráč, *Ivan Passer: filmový vypravěč rozmanitostí, aneb, od Intimního osvětlení k Nomádovi*. Brno: Host 2008, s. 151–157. Ronald Bergan, Still Free: An Interview with Ivan Passer. *Film Comment*, 13. 7. 2016, cit. 16. 10. 2024, <https://www.filmcomment.com/blog/still-free-interview-ivan-passer/>.

[7] NFA, fond Ivan Passer, ref. ozn. 3/1//14/8 Fotografie kazašských maleb, 3/1//14/9 Návrhy vizuální stránky filmu.

[8] Tamtéž, ref. ozn. 3/1//8 Pretty Hattie's Baby (Hattiino krásné dítě).

[9] Tamtéž, ref. ozn. 3/1//8/25–28 Zápisy z arbitrárního soudu vol. 1–4.

[10] Tamtéž, ref. ozn. 3/3 Podklady k jednotlivým nerealizovaným filmům, 3/4 Ostatní filmové projekty.

[11] Tamtéž, ref. ozn. 1/1/1 Poznámkové sešity, poznámky.

[12] Tamtéž, ref. ozn. 2 Korespondence a 5/1 Fotografie.

[13] Tamtéž, ref. ozn. 1/6 Zájmy.

[14] Tamtéž, ref. ozn. 1/5 Návštěvy Prahy (složky uspořádány původcem).

[15] Všechny předměty: Tamtéž, ref. ozn. 8/1 až 8/4.

[16] Dle § 37 Zákona o archivnictví a spisové službě č. 499/2004 Sb.

[17] Dle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.